

BUITEN

2^E JAARGANG N^O. 52.

ZATERDAG 26 DECEMBER 1908.

Foto Aug. F. W. Vogt.

STORMWEER.

REDACTIE:

H. VAN BOOVEN, te HILVERSUM.

MEDEWERKERS.

- ARCHITECTUUR, (*Gebouwen, woninginrichting, meubelen, verlichting, verwarming, enz.*) TUINARCHITECTUUR, PLAATSBSCHRIJVING: A. F. VAN BEURDEN, H. VAN DER BORCH VAN VERWOLDE, WOUTER COOL, C. L. S. V. H., J. W. HANRATH, E. RUEMPOL, LEONARD A. SPRINGER, D. F. TERSTEEG, DR. J. WALCH, P. WESTBROEK.
- BLOEMEN- EN MOESTUIN; (*Serres, kassen, enz. vruchtboomen, sierheesters*). J. G. BALLEGO, K. BERENDSEN, E. H. J. CUNAEUS, A. FIET, J. J. KRUYFF, E. TH. WITTE.
- FOKKEN EN KWEEKEN: (*Paarden, runderen, wovvee, honaen, pluimvee en ander gevogelte, visschen, bijen*): F. BLAAUW, G. C. DUVAL VERWEY, CHR. H. J. RAAD, S. SPANJAARD LZN., JOH. PH. TUYT.
- FOTOGRAFIE: J. A. BAKHUIS, M. A. BOER, F. F. BRUYNING JR., DR. A. J. M. GARJEANNE, AUG. F. W. VOGT, MEVR. C. DE VRIES-BLOM.
- HYGIËNE, (*Tuinstiteden*) OPVOEDING EN ONDERWIJS: J. BRUINWOLD RIEDEL, G. H. DEMMINK, J. C. G. GRASÉ.
- LANDBOUW, LANDBOUW-ECONOMIE, HEIDEONTGINNING EN BOSCH-CULTUUR: (*Cultuurplanten, woudflora, veredeling van gewassen, enz.*) L. BROEKEMA, F. F. BRUYNING JR., J. P. VAN LONKHUIJZEN, J. RINKES BORGER, J. Z. TEN RODENGATE MARISSSEN, A. J. VAN SCHERMBEEK, DR. J. J. OTT DE VRIES.
- LEVENDE NATUUR EN LETTERKUNDIGE BIJDAGEN: MEJ. A. BIENFAIT, MEJ. C. BIENFAIT, BERN. CANTER, J. DAALDER DZN., J. DEKKER, L. DORSMAN CZN., P. FRANSEN JZN., DR. A. J. M. GARJEANNE, G. DE GRAAF, E. HEIMANS, W. C. VAN MEURS, DR. EDW. B. KOSTER, M. KRAMER, JOH. DE MEESTER, HENRI MEIJER, J. REDDINGIUS, E. RUEMPOL, TOM SCHILPEROORT, MEJ. B. STOLK, DREVES UITTERDIJK, DR. J. WALCH.
- METEOROLOGISCHE EN ASTRONOMISCHE MEDEDEELINGEN: DR. C. SCHOUTE, J. VAN DER BILT, PROF. DR. A. A. NIJLAND.
- SPORT: (*Cricket, golf, hockey, kaatsen, lawntennis, voetbal, bandy, enz.; paardensport; jacht en jachthonden; automobilisme, wielrijden, toerisme; roeien, zeilen, zwemmen, visschen, watertochtsjes; biljarten, schermen, vuistvechten, enz.; wedstrijd*) J. COUCKE, A. W. H. W. H. R. VAN MANEN.

INHOUD:

Storm. Illustratie	blz. 613
In de velden van Bethlehem, door F.	614
Tuin der toekomst en Geboorte. gedichten, door F. Winkler Prins	614
Het kasteel Heeze (slot), door A. F. van Beurden, geïllustreerd	615
Varia	616
„Waar de zon schijnt”, door H. C. van Houten, geïllustreerd	617
Kerstmis, door B. Stolk	618
De ruïne van Brederode, door P. Fransen Jr., geïllustreerd	621
Het merkwaardige weer in den herfst van 1908, door Chr. A. C. Nell, geïllustreerd	622
Varia	624

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Bij iedere rubriek wordt gelegenheid voor correspondentie opengesteld en gelieve men vragen aan de Redactie te richten.

Fraaie foto's zullen gaarne ter beoordeeling ontvangen worden. Te adresseeren aan de Redactie of aan de Uitgevers. De inzender verzuijme vooral niet duidelijk zijn naam en adres te vermelden; ook achter op de foto's.

Van tijd tot tijd zullen prijsvragen voor de beste foto's op een of ander gebied worden uitgeschreven.

De Uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

IN DE VELDEN VAN BETHLEHEM.

KOM nu, Sahab!" roept Mustafa, mijn koetsier en trouwe leidsman op onze ronddoling door het Heilige Land terwijl hij met moeite de drie neven elkander gespannen Arabische hengsten in belwang houdt en weldra hebben we het Lloydshôtel in de Jaffastraat verlaten en vliegen snel den weg op naar Hebron, aan welken ook het landelijke Bethlehem is gelegen.

Jeruzalem is een wonderbare stad, enig op aarde en door hare geschiedenis en door hare ligging: het is zoo gebouwd op den berg Zion en de anderen, dat men er niets van ziet voor men er in is en geheel aan het oog is onttrokken, zoodra men het heeft verlaten; slechts op enkele vrij gelegen punten krijgt men iets te aanschouwen van de stad, waar wereldschokkende gebeurtenissen plaats hadden.

Onze weg is eenzaam, kaal, de velden liggen braak, het is winter, in meer dan negen maanden heeft geen levengevende regen Kanäan verkwikt en aan den door en door vruchtbaren bodem nieuwe kiemkracht geschonken.

Geheel alleen, als ware het door allen verlaten, zien we een eeuwenouden olijfbloem: zonderling is zijn vorm; alle takken groeien in de richting van het zuiden, slechts één wijst naar het noorden heen, geschuwd, zoo het lijkt, door alle anderen. Hij is vervloekt die tak, aan hem maakte de verrader Judas Iscariöth

een einde aan zijn misdadig leven; geen andere spruit van de olijf kan gedijen in zijne nabijheid!

Bij het klooster, den profeet Elias g. wijd, ontplooit zich het uitzicht, rechts en links, en onze oogen ontwaren, vormende den achtergrond, Bethlehem, het doel van onzen tocht.

Wat ligt het daar schilderachtig op hare twee heuvelen en in het dal tusschen die kleine bergruggen, zoo kalm, zoo bescheiden, zoo vreedzaam!

Dien indruk houdt het ook als het stadje is bereikt, zeldzaam iets in oostersche landen. De straten zijn nauw, natuurlijk; maar de huizen hebben haar oud cachet bewaard en de bevolking ook en wanneer men er niet zooveel kinderen der westerstranden en wanneer men er niet ordekleed zou men wanen het oude stadje te aantrof in pij en ordekleed zou men wanen het oude stadje te zien als voor eeuwen, toen Herodus vie vorst was in het land en weten wilde hoeveel zielen hij beheerschte.

Over de onderaardsche gang waar in die dagen zij toevlucht vonden en een schuilplaats, die elders daarnaar te vergeefs hadden gezocht, staan nu al honderden van jaren twee kerken, zeer verschillende echter in ouderdom en bouwde: de eerste draagt schillende echter in ouderdom en bouwde: de eerste draagt den naam „Maria of Geboortekerk”, en behoort aan de Grieksche kerk, de andere heet „Katharinakerk” en is het Katholiek geloof gewijd!

Met een kaarsje in de hand dalen we de twintig trappen af, die van uit de Katharinakerk toegang geven tot de onderaardsche gang, die aan de andere zijde uitmondt in de Mariakerk. Het is er stikdonker, kil, hier en daar zoo nauw, dat het moeite kost verder te gaan. Dan verwijdt ze zich plotseling en ziet men rechts en links als het ware kleine kamertjes, in welke echter ruimte genoeg is een klein gezin met zijn have en vee te herbergen. Bij duizenden vindt men in Palestina die spelonken en gaarne maakt de bevolking daarvan gebruik.

Nog eenige oogenblikken en de nu zeer nauwe gang, bijna niet meer dan een spleet, wordt plotseling veel wijder aan beide zijden. We hebben het schaarsche licht van ons kaarsje niet meer nodig, want boven een kript hangen eenige sierlijke lampen: we zijn gekomen op de plaats waar Maria en Joseph rust vonden na hun vermoeiende reis van Nazareth, hoog in de Galileesche bergen, naar Judea, en zij hun kindje een wiegje bereidden, slechts bestaande uit een instulping van een rots.

Na nog een paar schreden, het daglicht werd reeds zichtbaar, betraden we de Mariakerk en zaten een poosje neder bij den uitgang, de blik gericht op die donkere spleet, waar het Licht der wereld geboren werd.

Dof, van uit de verte, geheel onbestemd nog, troffen harmonische geluiden mijn oor, het komt nader: langzaam, langzaam. De gele rotswanden weërkaatsen reeds een schemerachtig licht, daarna heller, ros; het schijnsel van vele kaarsen. Zwaar als op orgeltonen gedragen, klinken de volle mannenstemmen en vullen de nauwe ruimte!

Boven onze hoofden heffen de klokken hare juichingen aan, als wilden ze, daar hoog in de lucht, instemmen met het gezang der monniken in den schoot der aarde, optrekkende naar de krypte: „Veni Creator!” En van af de heuvelen, waarop Bethlehem is gebouwd, sloegen we nog een blik om ons henen, en zagen daar in de avondnevelen vage schimmen zich bewegen; het waren de herders die hunne kudde bewaakten, evenals voor twintig eeuwen dit deden hunne voorvaderen. Zij volgden toen de lichtende starre aan den hemeltrans verschenen, en wij? E.

TUIN DER TOEKOMST.

In verre verte strekt, omljnd door slooten,
Zeshoekig en vol licht, zich uit een tuin.
En meer dan één. In elk een berg. De kruin
Torscht een fontein. De straal, hoog opgespoten,
Komt met een golving vonkklend neergevloten
En vloeit dan weg in bekken van arduin.
Dan wordt het kunstwerk langzaam, langzaam puin,
De lijn verbroken, kleurenpracht verschoten.
Alleen de laatste zilverbog blijft stralen:
En als een kleurgolf, als fontein van licht,
In ongebroken duizendvonkling pralen.
De top zoo hoog, dat ze uitwijkt voor 't gezicht,
Een ziel gelijk, die honderdduizend malen
Den hemel inschiet als een vonkenschicht.

GEBOORTE.

Nu wordt uit nacht de dag geboren — ziet
De schitterglansen van de verre zon
Verzilvern 't gras rondom de murmelbron,
Elk topje makend tot een gouden spriet.
Het ronde keitje, waar langs 't beekje vliet,
Wordt tot email. Zoodra de dag begon
Zijn net van fijne kleur te spinnen, spon
Hij langs den sliertip van het buigend riet.
En in de mazen van dat net gevangen
Ligt stil de vreugde roerloos over 't land.
O, Wondervreugde, goddelijke hand!
Gij hebt uw sluiers schuttend uitgehangen,
Bond zorgend los den knellend strakken band:
Gij streelt des morgens bloedloos bleeke wangen
Door 't strooken van uw zachten zonnebrand.

J. WINKLER PRINS.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET HEEZER BOSCH.

HET KASTEEL HEEZE.

(Slot).

AN de binnenplaats liggen de bijgebouwen. Achter de groote poorten der bijgebouwen schuilen de inrichting voor electrisch licht, de accumulatoren, de stallingen der paarden, de bergplaatsen voor de auto's en al wat er zoo al tot de huishouding van een groote bezitting behoort.

Ook de kantoren van den Heer en van den rentmeester liggen daar. De rentmeester mag waarlijk wel een goed oog en een helder doorzicht hebben voor het bestuur van de 6000 hectaren groote heerlijkheid. Men bedenke eens, dat bij zulke bezittingen behooren bouwlanden, bosschen en heiden, dat de bestuurder dus landbouwer, houtvester en ontginner moet zijn. Dat daarbij behooren pachten, molens en jachten, dat hij dus de waarde van huis en hof moet kennen, de behoeften van de malende gemeente, dat hij de jacht moet doen beschermen tegen de nooit falende buksen der stroopers, behalve nog honderden en honderden andere zaken, die moeten bijdragen, zoowel tot de instandhouding der groote bezitting, als tot de welvaart en 't bestaan der vele aan het kasteel verbonden, of daarvan afhankelijk. 't Is moeilijk in andermans boeken te lezen, zegt het spreekwoord, maar dit is zeker, dat het een genoegen is den vriendelijken vertegenwoordiger van den Heer de bijzonderheden van het leven der Brabanders in deze streek en de bezittingen uit te hooren leggen, den gang van zaken met hem te volgen en eindelijk „de gesta” uit het leven der van Tuijll's te hooren uitleggen, waaruit ons blijkt, dat hij in de historie van Hees, zoowel als in het verleden der dorpen thuis is. Het antieke uit vervlogen tijden vindt men in het achtergebouw.

Gaat men door de overwelfde poort van den kasteelhof, dan komt men op de binnenplaats van het oude kasteel. Hier ziet het er zoo geheel anders uit en waant men zich in eene omgeving van vier, vijf eeuwen geleden.

Een hoog gebouw met onregelmatig geplaatste vensters ligt voor ons, rechts en links oude bijgebouwen en schuren. Vroeger lag aan de linkerzijde achter, een zware toren, waarvan nu de grondslagen nog te vinden zijn. In het oude gebouw ziet men ook de lager gelegen gewelfde bergplaatsen, die in vroegere eeuwen een andere bestemming hadden.

Ook is op het kasteel een oud archief, dat nog op ordening wacht. Zeer zeker zal het den oudheidkundige veel licht bren-

gen en het curieuzen nog verhoogen. Was het wonder dat wij met een dank aan onzen begeleider van het oude slot afscheid namen? De zon nam reeds haar weg naar den horizon en wierp een prachtig licht op veld en weiden.

Wij gingen terug.

* * *

Van af Heeze zullen wij te voet de wandeling naar Geldrop ondernemen. Ver is het niet; een uur! Daar ginder rechts langs den weg op ziet men de hooge kerk met den zwaren koepel en de twee slanke torens boven het geboomte uitsteken. Wij laten links de torens van Heeze en Leende liggen, die van hetzelfde type zijn, als die van Tilburg, Oosterwijck en Breda; slank, recht omhoog en bekroond door eene opene, lichte lantaarn.

Wij komen langs herbergjes, die hun „verlof” of hun „vergunning” op het bovenlicht der deur voeren; langs de woning van een „boog- en pijlen”-maker, een echt Noord-Brabantsch industrieel; langs de werkplaats van een klompenmaker, die voor het misvormen en tevens het warmhouden der Brabantsche voeten zorgt en zoo gaat 't voort, tot zich een boertje bij ons voegt, dat al geruimen tijd achter ons aan getrippeld had en ons heel gemoedelijk met den naam van „vrind” aanspreekt.

Waar de vriendschap zoo onverdacht royaal geboden wordt, mag men ze zeker niet beschamen en ik kuier met mijn nieuwen metgezel op Geldrop aan. Hij blijkt een ware mentor te zijn, want hij weet me best in te lichten over de plaatsen, dorpen en gehuchten, die hier en daar verspreid liggen. Hij wijst op Zesgehuchten, dat, naar ik voor 't eerst hoor, ook Hooggeldrop heet, hij vertelt mij in onvervalscht Brabantsch dialect, in 't echt Meijerij'sch, dat Heeze en Leende binnenkort nog beter met de buitenwereld zullen verbonden worden, als de spoorweg van Weert naar Eindhoven gereed zal zijn. De hooge palen, een eindje van den weg in 't veld wijzen de nieuwe lijn den grooten weg zal snijden en het huis verdwijnen moet. Daarbij vertelt hij mij een grap, die bewijst, dat er in 't volk een goede hoeveelheid luchtige opgewektheid schuilt.

Dezelfde lijn zal onder Weert bij mijns geleiders zwager door de schuur loopen, precies er door. Bij de uitzetting van de as van den spoorweg door „vremde hirre” hadden deze zijn zwager vaak

Foto Aug. F. W. Vogt.

KASTEEL HEEZE (BINNENPLAATS).

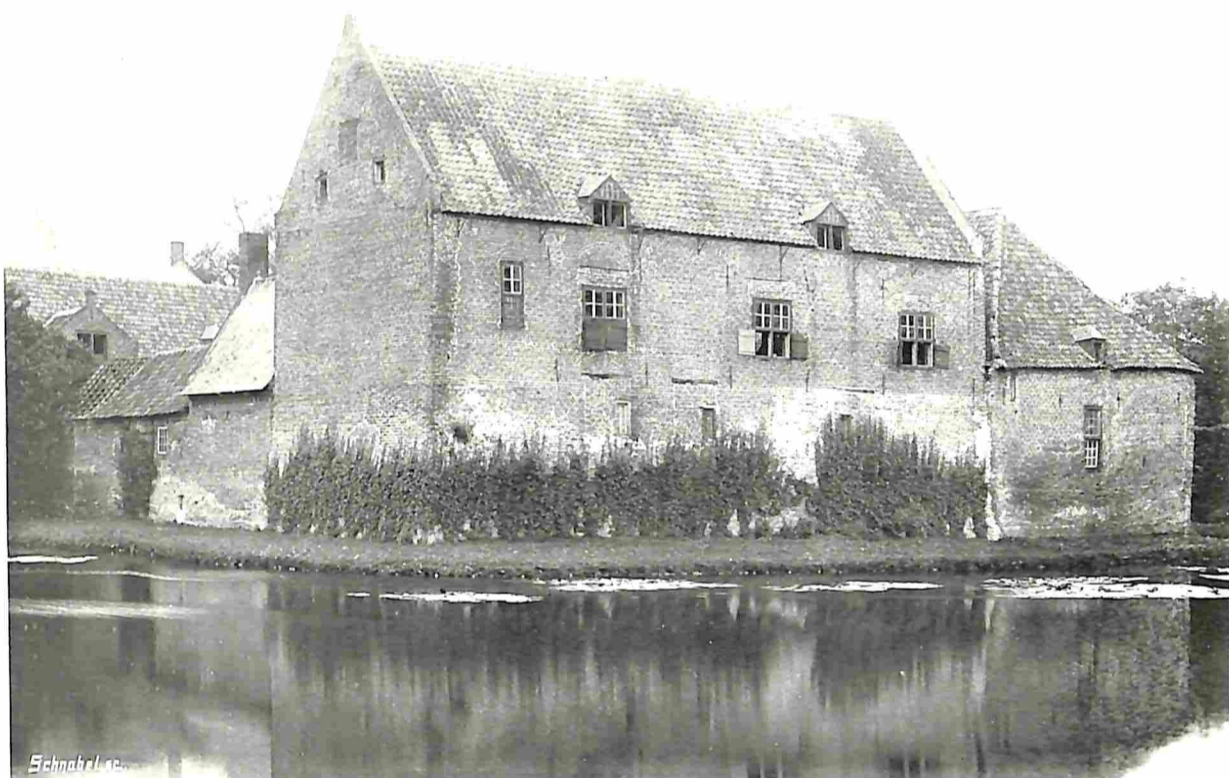

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET OUDE KASTEEL DE HEEZE.

Foto Aug. F. W. Vogt.

IN HET HEEZER BOSCH.

verzocht de tegenover elk ander liggende schuimdeuren te openen. De zwager had uit eenige keeren beredwillig gedaan, maar toen de vrienden eens nitrastten in zijn huis, had hij beledigd opgevoerd, dat hij er niet tegen opzag, om nu nog zijne schuimdeuren te openen, en was het drie maal daags, maar tevens had hij verzocht, als de trein zou loopen, dat de „hirre" hem dan voor de maot van iedere maal openen en sluiten van Staatswege wel een kleine vergoeding zouden bezorgen. De „hirre" hadden t hem lachende beloofd en nu hadden wij er ook nog pret in. Het boertje lachte over de domheid zijns zwagers, die dacht dat de schuur bleef staan en ik lachte om de grappigheid van ons boertje.

Zoo kwamen wij te Geldrop, de stoomtram nam ons op, hield nog even stil bij de oude Barrier, wat ik door mijn scherpzichten voor „oude Barbier" aanzag en daarom niet kon verklaren en arriveerden dan zonder ongelukken in de Donmelstad Eindhoven.

A. F. VAN BURDEN.

VARIA.

Het buitengewoon zachte najaar, dat op enkele vocht dagen na, ons nog niet heeft doen klagen van de koude, doet allerwegen de heesters uitloopen, menig groene tipje siert ze. In een wild hoekje van onzen tuin is de kamperfoelie aan het herleven; tal van vaste planten beginnen alweer te „werken", knoppen van vergeten eenjarige anjelieren barsten open en de bloem ontplooit zich. Ook de viooltjes, de overblijvende, prijken nog met bloemen of vormen nieuwe knoppes, die weldra open zullen gaan als het zachte weder aanhoudt. Toch is het te hopen, dat de vorst niet lang meer uitblijft en met kerstmis mag er sneeuw vallen anders hebben we het volgend jaar onze groene Paschen niet.

GELETTERDEN. De Engelschen zijn merkwaardige menschen. Zij weten zich handig een weg door het leven te slaan, en met succes velerlei dingen aan te pakken, al laat hun opvoeding, vergeleken b.v. bij die van Hollanders en Duitschers erg te wenschen over. Zoo werd een vriend van mij eens gevraagd: „I say, could you tell me what is o-de-koloon is French?..."

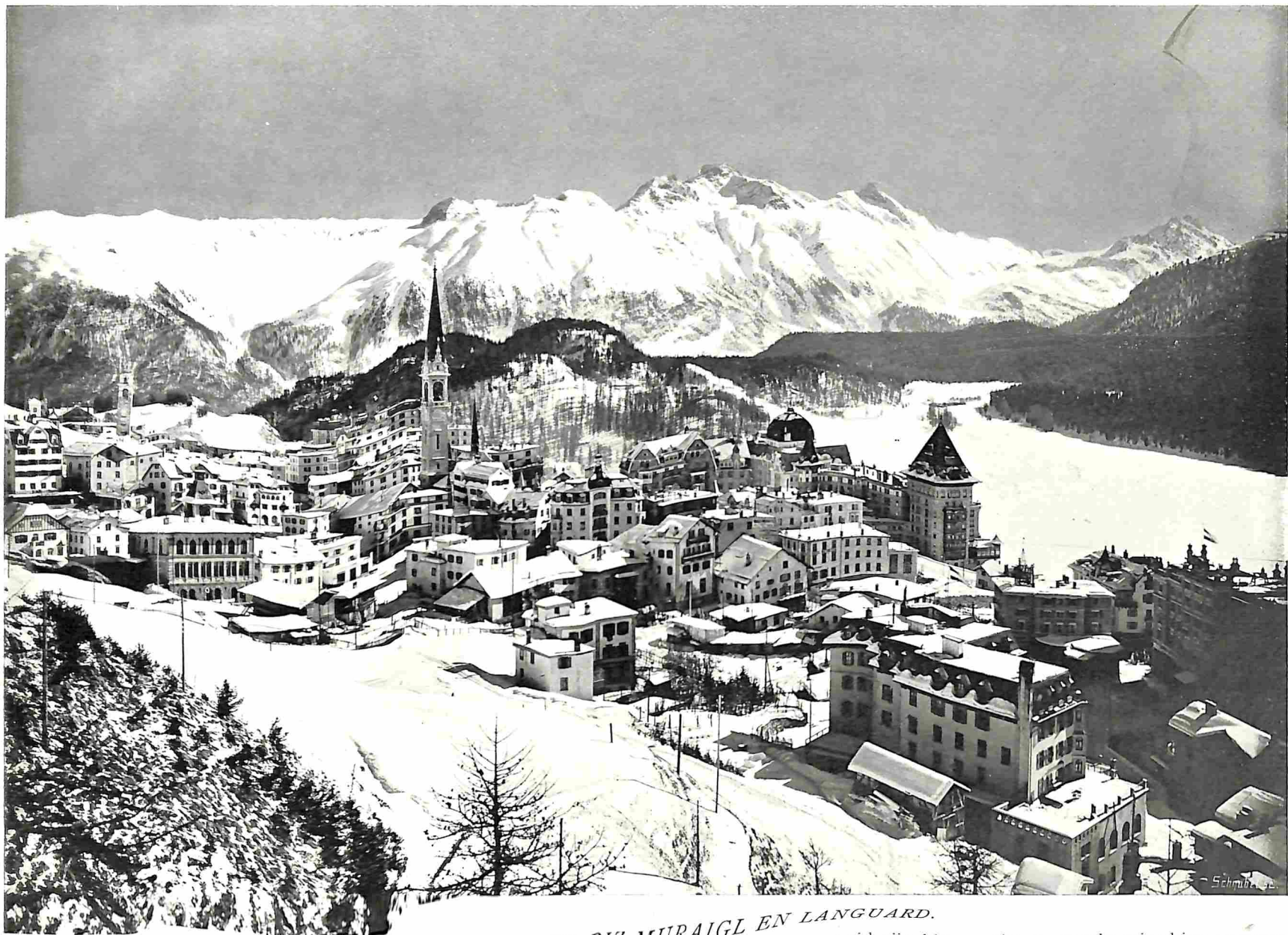
* * *

Persoonlijk gebeurde mij dezer dagen het volgende. In een gezelschap Engelschen sprak ik met een hunner over Engelse letterkunde; toevalligerwijze kwamen ook de hedendaagsche Duitse schrijvers en de Duitse klassieken ter sprake. Ik noemde ook Goethe, maar de Engelsingman scheen van dezen nooit gehoord te hebben. Eindelijk scheen hij zich te herinneren en zeide: „Oh Now I remember hier! Yes! Yes! I know him quite wille!..... But, we call him Skiller!!!....."

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben afwijzend beschikt op het verzoek van het gemeentebestuur van Ouddorp, om den Dorpsweg, den Hazersweg en den Smalle eindweg onder die gemeente voor alle motorrijtuigen op meer dan twee wielen gesloten te verklaren.

* * *

Brielsche vliegmaschine. Zoodra het weer zich er toe leent, zal de heer Reijns zijn vinding beproeven met een opwaartsche beweging; daarna zal een proef worden genomen met de voorwaartsche beweging zijner machine. Vol verlangen wordt uitgezien naar deze eerste proef van Nederlandsche vliegpraktijk.

ST. MORITZ MET PIZ MURAIGL EN LANGUARD.

„WAAR DE ZON SCHIJNT.”

HET lijkt al bijster ondankbaar van de onaangenaamheid van mistig en nat Hollandsch winter-weer te gaan praten, terwijl de wonderschoone dagen van een als nazomer zachten herfst zich tot zelfs in de November-maand hebben voortgezet! Nazomer en herfst van 1908 zullen ons Hollanders lang de heugenis doen bewaren aan iets heel bijzonder-prachtigs, te inniger lief gehad omdat we de noodzakelijke broosheid dezer pracht wisten. . . . Maar het voorjaar in Holland komt laat en menschen zijn menschen. Zoodat we nu al zeker weten, dat 1909 een tijd zal brengen, dat we genoeg hebben van het loopen op zulke laffe dingen als overschoenen, dat we de regenkleeren te lang gedragen hebben en het Verlangen ons begint te plagen.

Er zijn van die perioden in een Hollandschen winter, dat het ons, Hollanders, moeite gaat kosten te gelooven, dat heusch nog ergens de zon schijnt op dit ondermaansche, voor ons gedurende eendlooze weken zó hopeloos grauw en altijd maar weer grauw en nat, dat het zelfs voor een op dit gebied al evenmin verwenden als voor een kleintje vervaarden laaglander te kras wordt.

Te kras? Gelukkige! die dan zijn koffer kan pakken en de zon tegemoet gaan. U vertrekt op een werkelijk al te miezerigen en volkomen onderlagelijken Januari- of Februari-namiddag met den prettig-lichten nachttrein uit Killen mist en regen naar Bazil, vindt daar 's ochtends den aansluitenden trein naar het Engadin en als u een beetje boft — dat doet u zeker — goed weer er bij en voort gaat het onder al-opklarenden hemel naar de bergen. Bij Chur is het weer prachtig geworden, vorstig en zonnig; misschien af en toe een sneeuwbuutje, maar dat past bij het landschap, het wild-romantische landschap van het Ober-Engadin, waardoor de prachtig-vernuftige al hooger en hooger schroevende Albula-spoorweg u naar St. Moritz brengt, het einde van uw reis, waar u, juist ongeveer vier en twintig uur nadat u op reis gegaan waart, in stralenden zonneshijn wordt neergezet. Vermoeid? Bijna niet. Het Alpen-landschap heeft u de laatste uren reizens tot zulk een sterk genot gemaakt, dat alle vermoeden is vergeten werd. Zulk een diep-blauwe, geheel onbewolkte hemel, zulk een prachtig gouden zon boven weelde van onder sneeuw bedolven bosschen; boven aan den voet hunner bergen onder sneeuw als warm toegedekte dorpen; de bergen, die de witte romantische dennen-machtig in het blauw heffen en de zwarte romantische dennen-wouden op hun hellingen dragen, waar de draperieën van het als glas doorzichtige lichtgroene of blauwe ijs der bevroren beken alhangen. Neen, vermoeid komt ge in St. Moritz niet aan, en mocht er soms toch nog een heel kleinrestje uit Holland mede-

gebrachte downheid zijn blijven zitten, gevolg misschien van een lichte influenza of van wie weet wat voor ergernissen, dan suggereert ge u dit onmiddellijk weg, want in de St. Moritzer lucht immers, de prachtige, doorzonde, ijle berglucht van dit beoemde oord, feitelijk het hoogst gelegen „Luftkurort” van Europa, kan geen vermoeidheid bestaan. Inderdaad is de lucht in St. Moritz een zaligheid, koud en droog, zoo droog, dat, waar ge in Holland uw haren kunt laten knetteren door er snel een ebonieteren en knisteren ze als met talloze kleine ontladinkjes. En in de koude droogte dezer lucht schijnt, dikwijls reeds van November af, tot in Maart, een heerlijk warme zon uit een Italiaanschen hemel. Zoo volgen de windstille, klare dagen er elkaar op, kele malen in een winter afgebroken door sneeuwval met wind, den uit het Zuiden over Maloja aanloeienden sneeuwstorm, die het Engadin telkens nieuwe schoonheid brengt, de wegen weer opnieuw plaveit voor het sleden-verkeer en nieuw sport-genoege brengt aan de honderden en honderden gasten, die in de wintermaanden de groote St. Moritzer hotels vullen.

St. Moritz-Bad, aan het liefelijke meer, doet een langen winterslaap: winkels en hotels liggen er ingepakt onder een dikke sneeuwvlucht. De beroemde staalbronnen, welker water Paracelsus al prees als maag-versterkend en voorbehoed-middel tegen jicht, podagra en steen, wachten op de heusche en verbeelde kwalen der zomergasten. Maar St. Moritz-dorp waakt en leeft, leeft voor zijne vreemdelingen, die er zich te goed doen aan lucht en licht en sport!

Eenvoudig is St. Moritz volstrekt niet: vergeet niet rok, smoking, gekleede japonnen in uw koffers te pakken! De hotels huisvesten een wel zeer mondaine, op pretjes en dansjes beluste me-nigte, die 's avonds, op Engelsch voorbeeld, de sans-gêne van het sportpak verwisselt voor de correcte evening-dress en allerlei amusements in de hotels vindt, van bridge-partijtjes af, tot voorlezingen van Mevrouw Clara Viebig over daglooners-armoe toe.

Werd tot voor weinig jaren St. Moritz bijna uitsluitend door Engelschen bezocht, Engelschen en Duitschers zijn thans de hoofdelementen der vreemdelingen-bevolking, jong-Engeland en jong-Duitsland, tegenstanders in allerlei wedstrijden, vrijwel elkaars portuur. Alleen, hoeveel stijl-voller de Engelschen, correct, zelfs in de wonderlijkste toetakingen van sportkleeren. En ze weten zich uit te dossen!

De sport, die in St. Moritz het meest de belangstelling heeft, is de slede-sport op allerlei wijzen, maar vooral die langs de aangelegde, ijs-harde, zorgvuldig in orde gehouden banen van boven

zag je niet. 't Was van zoo verre gezien een kluchtig, doelloos langs elkaar heen schieten van die donkere gestalten in twee richtingen.

Daar wapperden ook vlagjes, hier en daar: vroolijke kleurtjes, die er iets feestelijks aan gaven.

Op een der slooten bonden ze aan, vlugdoend, verlangend nu naar de wetering, naar de breede ijsbaan.

Frank kwam het eerst overeind uit zijn gebukte houding, krassend met de achtereinden van zijn ijzers, de voeten binnenwaarts, zwenkte hij en zette zich schrap voor haar.

„Klaar, vrouwke? Dan maar opleggen.”
En dadelijk hadden ze hun manier van vroeger weer aangenomen. Hij, den ijstok ouden den rechterarm, de linkerhand op wrongen, vastgehaakt in de zijne, haar andere arm en hand om misch mee bewegend in lichte overhelling van rechts naar links, gleden ze voort.

Even remden zij bij het einde van de sloot, hun vaart wat latend verglijden en dan met een wijden bocht de wetering op, opgenomen in de jolige drukte van al die menschen.

Rustig, soms even met een kort tusschen-slagje uitwijkend voorlangs schietende rijders, laveerde hij er door heen, zij navoelend en navolgend instinctmatig ieder zijner slagen, . . . heel zeker; elkaar tot steun, samen sterker dan ieder alleen.

Dat juist was het genot van hun rijden met elkaar; er was een absoluut harmonisch samengaan in beider actie, een begrijpen, een vóórvoelen, een méévoelen, een návoelen van elkanders geringste beweging, als in een dans.

Maar dan is er nog de muziek, die leidt en draagt. Hier was het alleen hun jonge kracht, die zich uitte en deed naar eigen goedvinden, op hun eigen rythme, op hun harteklop, op hun ademhaling uit ruime borst in de klare, zuivere winterlucht.

Ze spraken weinig. Soms even een enkel blij woord:

„'t Gaat goed.”

„Heerlijk.”

„Je hebt het niet verleerd, Jos!”

Soms drukte ze even zijn hand, waarin zoo warm en vast de hare lag. „Geen spijt, Jos?”

„'t Is zalig,” kwam ze dan verrukt en wierp het hoofd op, als om in te drinken de koude lucht en, dan keek ze rond, naar de zon over de weilanden, naar een groep boomen om een boerderijtje, als weggedoezeld door den rijp tegen de strakke lucht.

Nu en dan riep hij even een waarschuwend woord: „pas op, bukken,” bij een brugje, of „voorzichtig, zand, hier is 't stroef.”

„Waarheen wou je gaan,” vroeg ze onverschillig.

„'t Kon haar niet schelen eigenlijk. Altijd maar door zou ze willen rijden, achter hem aan, door deze witte, stille wereld.

„Bakenhorst om, dacht ik, en over Oudburg terug. Misschien kunnen we wel over de plassen. 'k Zal straks eens vragen.”

In de verte kwam het torentje van Bakenhorst met zijn scheeve windwijzer al boven de boomen uitsteken.

„Hoe ver is 't?”

„'k Denk een goed uur, vijf kwartier. Hoe laat wou je thuis zijn?”

„Nu, niet later dan half vijf. We zullen den Kerstboom tegen vijf uur aansteken, heb ik afgesproken. Dan is 't goed donker.”

„Dan kunnen we ook gemakkelijk terug zijn. Het is nu drie uur.”

Hij had zijn hand losgemaakt om op 't horloge te zien. Ze stonden even stil rond te kijken, vergenoegd, zich sterk en jong voelend door de beweging, door 't snelle vooruitkomen, door de winterkou.

Het was bij een bruggetje, waar een vormlooze vent in een dikke, ruige jas, de handen in wanten, de voeten in klompen, waar strooppen uitplukten, stond te rammelen met een centenbus: „Denk aan den bruggeman; . . . denk om den bruggeman, als je blijft, heeren”. De centen rammelden in het blikken ding.

Op zij stond een „aanlegje”: binnen een rondgezette stroo wand banken, stoelen en een tafeltje, waarop sinaasappels, koek, limonade flesjes en glazen. Het rook er naar anijs. Het oranje van de sinaasappels bracht er een felle, aantrekkelijke kleur-vlek in; evenals de twee rood-wit-blauwe vlagjes, boven op de beschuttende stroorol.

Frank knoopte een gesprek aan met een boertje, die zijn pijp stond te stoppen. Hij kwam van den anderen kant en wist te vertellen, dat de plassen goed waren. „Een ijsje, meneer!” En hij maakte een

fijnproeversgebaar met duim en wijsvinger dicht bij zijn mond. Frank vroeg verder uit; bij welke boerderij je af moest slaan, waar je uitkwam?

Weer keek hij op zijn horloge. 't Zou best gaan; wind op zij; trouwens, er was haast geen wind.

Dan moesten ze nu ook verder.

Jos was even gaan zitten op den rand van een in het ijs vastgevroren schuit, maar ze veerde vlug overeind, toen hij haar wenkte en nam blij haar plaatsje weer in achter den stok.

Na het onhandig gescharrel op de geschaatste voeten over het planken hulpbruggetje, gebukt onder den steenen brugboog door, waren ze gauw weer op streek.

Het was nu stiller op de wetering.

De stadsmenschen reden veelal niet verder. Wat boerenfolk, en enkele brani-jongens, opgeschoten slungels, die neus-snuivend, zonder stijl voortklauwden met slingerende armen, om vooral zoo ver mogelijk te komen en er later tegen de kameraden op te snoeven.

Met hun rustigen slag haalden zij de meeste rijders in en dikwijls werden ze afgunstig nagekeken. 't Leek zoo, of 't zonder eenige inspanning ging, als dansend zoo luchtig in 't deinend rythme hunner lichamen.

Nu waren ze Bakenhorst voorbij en ze sloegen op zij af, een donker water op, onder hoog, kaal geboomte, een baan, die, eerst breed was, maar zich dra versmalde en kronkelend door een park lag, met boomgroepen rechts en links en met dichte kreupelboschjes nu en dan langs de oevers, wat alles onnatuurlijk stil aandeed onder 't ruig, wit weefsel van harig rijp.

De zon begon al te dalen en het was of daarmee de blijheid van den wintermiddag neergeslagen werd.

Toen ze na een scherpe bocht van 't nu heel smal geworden baantje plotseling op de plassen stonden, trokken er nevels voor den rooden zonbol en op eens werd het kouder.

„O, kijk, makkelijk,” zei Frank, „we hebben dit spoor maar te volgen.”

Over de ijsvlakte liep van af hun slootje een flauw-witte lijn van schaatsenkrabbels op het overigens donkere, ongerepte ijs; ook bewoog hier en daar in die streeprichting een enkel zwart figuurtje. Nevelig, in wijden omme-boog, schemerden de oevers met hier en daar een boomgroep, een torentje of een molen.

Jos keek rond.

„Wat stil hier,” zei ze luchtigjes. „Een beetje aanrijden maar. Of zou 't misschien verstandiger zijn over Oudburg terug. . . .?”

„Wel neen. Dit is korter. Vooruit maar. Prachtig ijs, hè?”

„Ja. Wat zwart!”

Ze blikte beangstigd om zich heen. Hun schaatsen rinkelden zoo hol over die bevrozen vlakte; soms steunde het ijs onder hen, met een wringend piepen. Dan weer kraakte het plotseling en het was of een barst er als een bliksemschicht doorflitste, verloren gaand in een pinkend geluid, net of er een steentje overheen gekeild werd, dat glijdend en opspringend ver, ver weg schoot, tot daar, waar de klank verstierf.

Onder het ongerepte, zuivere ijs lag het water donker, geheimnisvol. Een enkel luchtblaasje tusschen de gestolde waterlaag besloten als tusschen gegoten glas, gaf hier en daar vertrouwen in de draagkracht, omdat het ijs daar dan toch werkelijk dik genoeg leek. Maar die stille waterplanten leken zoo dichtbij; —

ST. MORITZ. HET BEGIN VAN DE CRESTA-BAAN.

BOSCHWEG BIJ ST. MORITZ.

het ijs was zoo doorschijnend, leek zoo weinig vaste materie! Telkens als zoo'n helder kraak-geluid de stilte verbrak en tjoepend en rinkend versterven ging, keek zij even verschrikt rond: — o, wat stil en eenzaam; wat wijd en eindeloos; — ze rilde, maakte haar hand even los uit de zijne, om haar mof te drukken tegen haar linker oor, aan den kant, vanwaar de wind kwam.

„Koud,” zei ze: „'t zal van nacht hard vriezen. Morgen Henkie op schaatsen; een koud baantje voor me, maar wel grappig.”

„Weet hij 't al?”

„Nee, natuurlijk niet. 't Zal straks een verrassing zijn, de schaatsjes. 't Kleinste soort! 'k Verheug me op z'n gezicht. Hij denkt, dat hij ze niet krijgt.”

„Och, kom, dat kun je denken.”

„Nee, heusch waar. 'k Heb gezegd, als hij zeven is; dat zes nog te jong was.”

„Huib zal jaloersch zijn.”

„Die 't volgend jaar. En Dot ook als ze zes is.”

„Een karweitje. 'k Rijdt liever met jou, Jos.”

Ze reden weer zwiiggend voort

Het werd al maar grauwer en killer. De wind ritselde in de bevrozen riethalmen, die door 't ijs heen staken, soms in dichte bossen. De krabbels, die hem den weg wezen, voerden er om heen. Nu zagen ze niemand meer.

„Is 't nog ver?” vroeg ze kleintjes.

„Een half uurtje, denk ik. Beroerd dat 't donker wordt. 'k Heb moeite om het spoor te volgen.”

„Weet je zeker, dat dit de goede richting is,” vroeg ze even later ontstemd.

„Zeker...? Ja, 'k geloof wel, hoor. Even wachten.”

Hij stond stil en haalde zijn zakdoek uit, om onder zijn bonten ijsmuts 't voorhoofd af te vegen.

Hij keek om zich heen, vorschend in alle richtingen.

„Daar ligt het torentje van Bakenhorst, daar moet „De Meerbos” liggen. — — daar de molen. — —”, met den vinger wees hij de bekende plekken; — „zoo móeten we goed gaan, recht op de stad toe”.

„Kwamen we maar eens iemand tegen om te vragen,” meende zij.

„Vragen, waarom?” vroeg hij wat knorrig. „Hoef niet te vragen. 't Gaat best.”

Zij aarzelde nog.

„Leg maar weer op, Jos.”

Weer reden ze zwiiggend achter elkaar voort; weer schuif-gleden de vier schaatsen, links, rechts, links, rechts, tot ze bij een lange strook riethalmen kwamen, dwars door de ijsvlakte heen; — ze strompelden er door, met de handen de mesbladen op zij duwend.

Maar toen ze weer rijdbaar ijs hadden, waren ze het spoor der andere schaatsenrijders kwijt. Ongerept, onbekrast lag de donkere ijsvlakte voor hen, onbegrensd, doordat de invallende schemering de oevers weg geveegd had.

„'k Wou, dat we thuis waren,” zuchtte Jos. „Hadden we 't nu eerst nog maar eens goed gevraagd.”

„'t Klonk als een verwijt.

„Hadden we, — — wel, heb je ooit. We hebben toch gevraagd. Dat boertje heeft me precies uitgelegd.”

Er was ontstemming. Beiden voelden zich onrustig, beklemd door het wijde en stille, door den avond, die aan kwam sluipen en hun gezichtskring kleiner maakte, steeds kleiner.

Zij dacht aan huis, aan de kinderen, die vol ongeduld zouden

wachten, aan den Kerstboom die in de huiskamer stond... De kinderen zouden voortuit eten als grootma of jul hen nu maar lieten beginnen.

Het was nu vinnig koud geworden; de wind prikte met scherpe naalden in vingertoppen en oorzoom. 't Riet ritselde alsof daar ongeziene dieren leefden.

Een vreemd gakkend geluid klonk hoog boven hen in den stillen koepel van strakke, harde vrieskoude.

Ze keken op, doch zagen niets.

„Trekkende ganzen,” zei Frank.

„'k Ben bang,” bekende zij toen.

„niet boos zijn, Frank. — ik kan 't niet helpen. 'k Wou, dat we thuis waren.”

Hij bromde, dat hij 't verbazend kinderachtig vond. Ze moesten nu vrij dicht bij huis zijn; kijk, daar die lichtjes in de verte, dat moest de stad zijn.

't Zien van die lichtjes deed haar nog meer de eenzaamheid voelen.

„Zullen we eens roepen?”

„Wat een onzin! — — enfin, je kunt 't probeeren, als je wilt; mij goed.”

Hoog klonk haar geroep even door de stilte: „oee — oee — oee.”

En dat herhaalde zij eenige malen.

Maar als het haast blijeschallend keelklankje door de stilte was op-

geslokt, bleef iedere tegenroep uit.

„Kom, Jos, schei maar uit. We krijgen het te koud van dat stil staan. Leg maar weer op en maar stevig aanrijden in de richting van de lichtjes. En niet bang zijn, hoor. We zijn toch samen, — en in 't ergste geval een Kerstmis met z'n tweeën op het ijs — — —”.

Hij probeerde haar op te wekken, maar zij bleef met een droevig verlangen denken aan de kinderen, aan huis en, met een soort van weemoed ook aan den Kerstboom, — den mooien Kerstboom, waar ze zoo aan gewerkt had, — zelf had ze zich er ook op verheugd, — om de kinderen, dacht ze, maar was dat zoo?

Sterren prikten in de avondlucht. Wat een groote, daar rechts!

Ze moest denken aan het Bijbelverhaal, aan den Kerstnacht en 't Kindeke Jezus in de kribbe, aan de ster, die de herders voerde naar den stal in Bethlehém. Wat koud, in zoo'n winternacht. — o, nee, — in die Oostersche landen was 't anders natuurlijk, hoe dom.

Haar hand lag warm in die van Frank; de andere, die den stok vasthield, was stijf van kou. Over 't gaat-harde ijs rinkelzongen hun schaatsen, in regelmatig snellen slag. Geheel onbewust, als buiten haar om, maakte zij steeds dezelfde beweging, in dezelfde cadans haar lichaam mee wiegend, links — rechts, links — rechts — — —.

Van 't Godenkindje in de krib liep haar denken naar haar kleinste, naar Dot, 't meisje van drie jaar.

Ze verlangde zoo; ze wilde haar kinderen bij zich voelen, tegen zich aan; hen liefkoozen, kussen — — en 't scheen of dat nooit meer gebeuren zou.

„Het lijkt wel of we in een kring rondrijden,” zei ze moedeloos, toen ze iets later weer voor een soort rietbosch stonden. 't Leek wel hetzelfde van eenigen tijd geleden.

Weer stond Frank stil om zijn voorhoofd af te vegen onder zijn bontmuts. Hij had het warm, ondanks de telle koude. Jos begreep, dat hij ook ongerust begon te worden, en dit vermeerde haar eigen angst-gevoel. Maar ze knorde niet meer, maakte geen verwijten; zelfs zei ze lachend: „Arme verdwaalden, hé, Frank. Wat een avontuur!”

Door het geheele lichaam echter voelde ze iets onheimelijks, iets beklemds, iets stroefs.

Toch reden ze weer door, aarzelend nu, geheel onzeker omtrent de richting.

Plotseling remde Frank, zette krachtig zijn stem uit en riep: „Hei daar, vriend!”

Een gedaante, ook op schaatsen, gleed op eenigen afstand in schuine richting weg, als achter dichte floersen, stil en geheimzinnig. Franks stem bracht den rijder tot staan.

„Zeg, vriend, hoor eens! Vertel ons eens, waar we zijn; we zijn den weg kwijt.”

Uit den avondnevel kwam een boer op hen aanrijden.

„Waar moet u heen, meneer? Naar de stad? O, dan hou je te veel rechts, veel meer naar links; zoo rijdt u op Oudburg aan. Ja, 't is een duivelsche toer met dien mist, maar ik ken het hier op mijn duimpje. 'k Zal wel even een eind mee oprijden.”

„Een sigaar, baas?” vroeg Frank minzaam.

Hij voelde een beklemming van zijn borst wijken. Ook Jos leefde op.

„Hoe ver nog?” vroeg ze.

„Een kwartiertje over de rlassen en dan komt u op de Zuid-Wetering.”

„Het is nu half vijf,” constateerde Frank. „we kunnen dus om half zes wel thuis zijn, als we den tram nemen.”

„Gelukkig.....”

Het boertje stak de sigaar op en zwaaide los, met de handen op zijn rug, naast hen mede.

„Kijk, meneer, nu hier deze sloot op, dan is u over een minuut of vijf op de Zuid-Wetering.”

* * *

Het laatste eindje van den tram tot aan huis, hadden ze op een drafje geloopt en toen hij den sleutel in het slot stak, kwamen de kinderen al rumoerig aanstuiven, een en al ongeduld.

„Wat laat, wat laat! Hij brandt al. De boom brandt al!” gilden de jongens. „Nu gauw gaan kijken, gauw!”

„Ze hebben zoo vreeselijk verlangd,” zei Grootma, die een zenuwachtig blosje op de oude wangen had, — ze was ongerust nu was alles goed en begon het feest.

Frank gooide de schaatsen neer op de gangmat, zette zijn ijsstok weg, hing zijn bontmuts op en streek zich 't haar van het voorhoofd.

„Vooruit dan maar, jongens. Moet mama zich nog eerst uitkleeden?”

„Nee, nee,” riep Jos. „nu maar dadelijk gaan. Ze hebben lang genoeg gewacht.”

Ze gingen den donkeren salon in, waar alleen wat licht van een straatlantaarn door de bevroren ruiten naar binnen viel.

Jos keek eerst even door een reetje der schuifdeuren de huiskamer in; — toen schoof zij ze wijd open.

„Hèèè!” deden de kinderen, schuchter-verrukt, en verstarde even midden in hun vooruit-stormend verlangen, bleven zoo staan kijken, met groote, ernstige oogen.

Stil-feestelijk, plechtig en als gewijd van roerloosheid en licht, stond de boom te stralen.....

Van den grond tot hoog tegen het plafond, waar anders de gaslamp hing, breed de takken uitspreidend van onderen, en in naar boven kleiner wordende kringen, om te eindigen aan den top in één enkel rechtopstaand naaldtakje, scheen die onbewogen boom reusachtig, de kamer geheel te vullen. Vele kleurige kaarsjes droegen hun vlammetjes recht omhoog; lichtvlekjes glommen in zilverwitte, in groene, in roode, in gele glasbolletjes en glinsterden en schitterden in schillerige brosgeskreukte zilver-festoenen, die van tak tot tak afhingen; mat glansden daartusschen vergulde noten, hartjes en sterren van goudpapier, en van glimmend satijn en allerlei dingskes wonderbaarlijk van kleur en vorm, als gemaakt van vuur.

Hoog, in wijd-stil takgesprei, stond de boom zelf donker midden in eigen tooi van licht door het somber zwart der naalden, dat geen lichtstraal weerkaatste.

Geheimzinnig diep, als nachtholen, leek de donkerte tusschen de takken.

Maar als een weefsel van manestrallen was om den boom het stille licht der versiering.

Soms knetterde even een kaarsje, knapte het hout, dat warm werd en harsige geuren uitademde.....

Ook op den grond lagen naalden: 't was als een plek uit een tooverbosch.

De kinderen ontglipten aan die eerste plechtige aanraking, sloegen nu over in druk gevoel, stoven toe om te zien van dichtbij en wat er lag aan geschenken op de witgedekte taletjes in het rond. Chocolade-letters wezen hun, waar hun cadeaux te vinden waren: haastig gristen ze van het een naar het ander, keken ook gauw even wat broertje en zusje gekregen hadden, vlogen dan terug naar eigen moois, in drukke, gejaagde bedrijvigheid.

Ook de meiden werden binnen genood, namen hun Kerstgeschenken in ontvangst, keken erbidig op naar den stil-glanzenden boom en vonden dien van ongedroomde schoonheid, als iets uit een sprookjesboek.

De ouderen hadden eveneens hun geschenken gevonden en hadden elkaar rustig omhelsd.

Jos deed mee als de kinderen: ze had verrukte nitroepjes, zweepte de kinder-vreugde nog op doorblij ingaan op hun pret om 't nieuwe speelgoed. Ze bond Henkie de schaatsjes onder, liet een tol draaien voor Huib, speelde een verteederde verrukking om de baby-pop van 't kleine meisje.

Toen werden nog kleine pakjes

van den boom geplukt, kleurige pistaches, gouden noten, en de boom zelf werd bewonderd aan alle kanten. Ze werden er mee vertrouwd nu; de groote geheimzinnigheid er van was al aan 't slijten; ze herkenden er om heen weer hun huiskamer van iederen dag. Het was een boom met lichtjes voor de kinderen geworden: — niet meer die sprookjesboom, die zoo plechtig, zoo angstig-stil hun zieltjes had ontroerd.

Wel voor Jos; voor haar was het altijd weer een heel bijzondere émotie; de Kerstboom was haar als 't symbool van een gelukkig, huiselijk Kerstfeest, zooals ze het in hare meisjesjaren ook altijd gekend had.

Alleen de geur al van de dennennaalden, die dan in huis hing, raakte iets aan in haar herinneringen, en gaf haar een plezierige aandoening. — ze voelde zich zoo veilig en gelukkig nu in dit kleine koninkrijk, haar huis met haar man, haar kinderen.

Ze dacht even terug aan de verlatenheid en de koude daar op dien bevroren plas; moedwillig verdiepte zij zich er in, om dat beklemd gevoel terug te vinden en dan dubbel te genieten van dit, van wat ze hier had aan warme huiselijkheid en liefde.

Ze had haar hoed en mantel afgelegd, en haar handen, die nog stijf waren, verwarmd in den gloed van den boom. Toen sloeg ze de piano open en ontstak daar de kaarsen.

„Nu even zingen,” zei ze. En de kinderen kwamen achter haar staan. Zij accompaneerde en zong zelf zacht mee om de onzekere stemmetjes te steunen. Aarzelend, maar liefjes zongen de kleuters het: „Stille nacht, heilige nacht”.

„'k Ben toch wel Duitsch sentimenteel,” dacht Jos, want ze voelde tranen in haar oogen komen en iets in haar keel, wat maakte, dat ze niet meer mee zong.

Frank had zijn moeder naast zich getrokken en was zoo gaan staan, dat hij Jos en de kinderen in 't gezicht kon zien. Hij zag haar ontroering en knikte haar met de oogen toe. Hij dacht ook terug even aan daarnet, aan het desolate van die bevroren plas in den nacht en genoot zijn huiselijk geluk heerlijk bewust.

„'k Vind zingen vervelend,” zei Huibertje, „niets voor jongens, goed voor meisjes. Kinderachtig,” en hij wipte weg van de piano, terug naar zijn speelgoed.

Gelach om zijn oprechte woorden verjoeg toen opeens alle aandoening.

B. STOLK.

DE RUÏNE VAN BREDERODE.

ALS wij met den trein te Sandpoort arriveeren, zoudt gij wanen in één der meest doodsche streken van „Kennemerland” aangeland te zijn. Doch gij vergist u deerlijk. Zie, wanneer wij dit laantje volgen, voert de weg ons binnen een kwartier naar „Velserend”, een der geliefkoosde uitspanningsoorden in den lande, hetwelk in het warme getijde door duizenden en nog eens duizenden uit de hoofdstad en den vreemde bezocht wordt, om daar wezenlijk natuurschoon te genieten.

Doch daarom alleen is het niet, dat deze plaats zoo geliefd is.

In „Velserend” bevindt zich een klein museum van allerlei vooverpen, opgegraven bij en in de ruïne van „Brederode”, waarheen thans ook onze tocht gaat. En waar men u meermalen

DE INN BIJ ST. MORITZ.

„De maand October heeft zich in verscheidene opzichten van het gemiddeld karakter dier maand onderscheiden.” En iets Overigens was het steeds droog; de maandsom over het geheele land bedroeg dan ook slechts één achtste deel van de geheele waarde. De temperatuur was van 19 tot 25 beneden de normale, overigens meest erboven; op verscheidene plaatsen de noorhoogste sinds 1804 in October bereikte temperatuur met gemiddeld bijna 2 overtroffen.

Dit is alles zeer merkwaardig. Vooral opvallend is de geringe hoeveelheid regen, die allerwege in Nederland in October is gevallen. Terwijl over het geheele land de normale hoeveelheid hoort te vallen, niet in den grond getrokken of verdampt was, in October slechts 9 m.M. Het meest viel nog in het Zuid-Westen en het Noorden en Oosten des lands hadden bijna geen regen. Te Groningen leverde de geheele maand slechts 5 m.M. op, te Winterswijk slechts 4 m.M. en te Maastricht 3 m.M. en deze plaatsen hadden maar één regendag waarop meer dan 1 m.M. viel. Wel was over het algemeen het aantal dagen, waarop nog minder viel, grooter, maar deze regendagen kunnen uit hoofde van de uiterst kleine hoeveelheid regen bijna niet meetellen. Over het algemeen kan men dan ook zeggen, dat October een bijzonder droge maand was.

Het weer was dus overheerschend droog en tamelijk licht bewolkt. Hoe weinig regen in al deze dagen viel blijkt ook uit de volgende opgave, die geldt voor den regenval te De Bilt en ontleend is aan de weerkaartjes:

Van 14—30 September 7 dagen met in het geheel 5.5 m.M.
 „ 1—31 October 10 „ „ „ „ „ 26.1 „ *)
 „ 1—11 November 3 „ „ „ „ „ 2.2 „

dus in 58 dagen 33.8 m.M. regen, verdeeld over 20 dagen. Laat men die 2 dagen met 12.2 en 12.7 m.M. buiten beschouwing, dan blijven er slechts 18 dagen met totaal 8.9. m.M. regen over in een tijdperk van ruim 8 weken. Voorzeker mogen wij dan ook spreken over een drogen herfst.

In de tweede plaats trekken de zeer hoge temperaturen in het begin van October de aandacht. Om het overzicht zoo kort mogelijk te maken, bepaal ik mij tot enkele opmerkingen. De eerste vier dagen der maand waren heerlijke zomerdagen, het temperatuur-record sedert 1804 werd geslagen. Na een korte onderbreking van 3 dagen volgden nog eenige zeer warme dagen, dan volgden twee sombere, koude dagen, waarna het plotseling zeer koud werd.

Hierbij kan men opmerken, dat de warme dagen gekenmerkt werden door heldere lucht, koude nachten en hoge temperaturen op het midden van den dag. Dit is een verschijnsel, dat juist als een kenmerk van den laten nazomer moet worden beschouwd. Een korte verklaring daarvan moge hier plaats vinden.

Alle warmte in den dampkring is afkomstig van de zon, die des daags de aarde bestraalt. Een bepaald gedeelte van de Aarde, bv. Nederland, heeft in den herfst korte dagen en lange nachten. De tijd, gedurende welken de aarde door de zon bestraald wordt, is dan korter dan de tijd, gedurende welken er geen zonnestraling is. Zoolang de zon hoog boven den horizon staat, ook al is er een dikke wolkenlaag aanwezig, stijgt de temperatuur, zooals wij dagelijks kunnen waarnemen. Daalt de zon, dan neemt de verwarming af en het warmteverlies door de nimmer ophoudende uitstraling in de koude wereldruimte verkrijgt de overhand, zoodat de temperatuur daalt. Iederen dag kan men dat verschijnsel waarnemen en des te duidelijker, naarmate de hemel helderder is, want dan is de bestraling door de zon het sterkst en de uitstraling gedurende den nacht het grootst. Gedurende de korte dagen van den herfst behoudt het warmteverlies de overhand boven de verwarming en de algemeene temperatuur daalt in doorsnede voortdurend; wij treden den winter in.

Zelden was dit verschijnsel zoo sterk en zoo duidelijk waarneembaar als in de weerperiode, welke nu hier beschreven wordt.

De aanleiding hiertoe vinden wij in den algemeenen weerstoestand, niet over een klein gebied, maar over een zeer groote uitgestrektheid, een die geheel Europa en een groot deel van Azië omvatte. Om dit duidelijk te maken, geef ik hier een paar afbeeldingen van weerkaarten, welke door het Russische goevernement dagelijks worden uitgegeven. Zulke weerkaartjes, die ook, hoewel op kleinere schaal, in ons land worden uitgegeven door het Meteorologisch Instituut (een exemplaar is in dit artikel mede afgebeeld), geven een overzichtelijk beeld van den weerstoestand over een zeker gebied.

De beide eerste kaartjes, reproducties van de helft van de Russische weerkaartjes van 15 September en 19 October geven een beeld van twee zeer veel verschillende weerstoelstanden in Europa. De dikke, zwarte lijnen zijn getrokken over die plaatsen, waar volgens waarnemingen op éénzelfde tijdstip de barometerstand even hoog was.

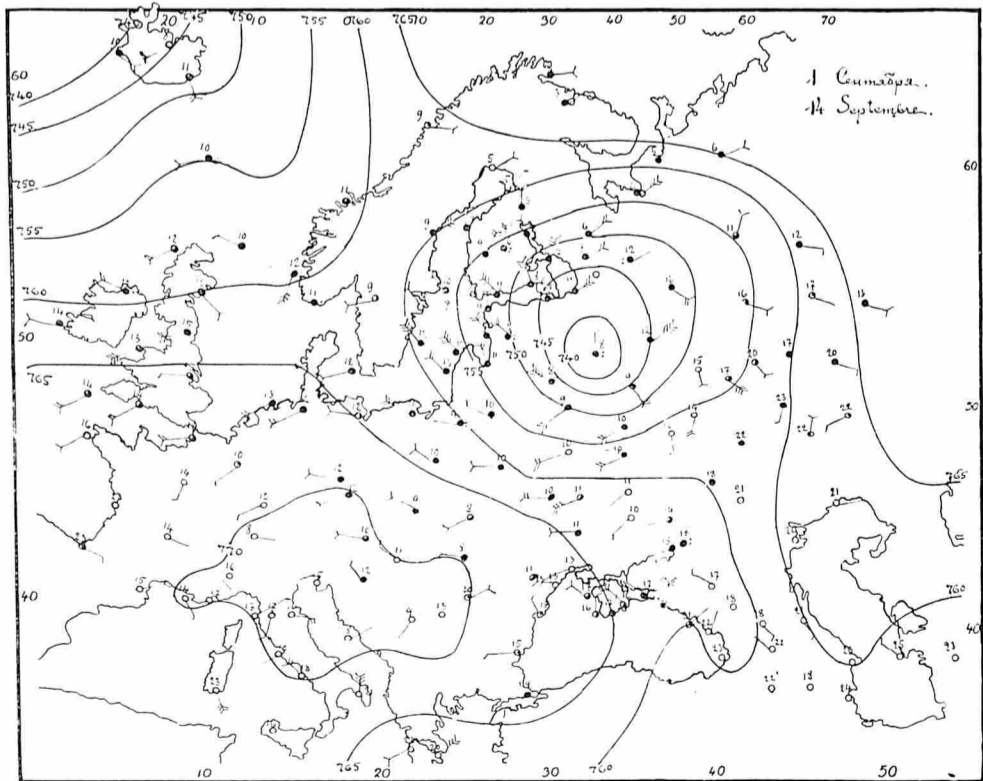
De geheel of gedeeltelijk zwart ingevulde cirkeltjes stellen de meerdere of mindere bewolking op de verschillende waarnemingsplaatsen voor, de gevederde pijlen de windrichting, het aantal veertjes de windkracht, de cijfers daarbij de temperatuur in Celsius-graden, terwijl verder enkele verschijnselen, zooals regen, mist, onweer, sneeuw, e.a. door bepaalde teekens zijn weergegeven. De Nederlandsche weerkaartjes zien er eenigszins anders uit. Het verschil op te zoeken laten wij aan den belangstellenden lezer over.

Vergelijken wij nu de beide Russische weerkaartjes, dan zien wij op het eerste oogenblik niet zulk een groot verschil. De meeste lijnen, die over de plaatsen met gelijken barometerstand getrokken zijn, *isobaren* genaamd, loopen om een gebied heen, dat een groot gedeelte van Oost-Europa omvat. Maar bij nadere beschouwing blijkt, dat den 14en September in het midden van dat gebied de luchtdrukking het laagst was, de barometer stond daar nog beneden 740 m.M., terwijl den 19en October de barometerstand juist heel hoog, boven 785 m.M., in dat midden was. In het eerste geval zien wij, dat vanaf het midden van dat gebied de luchtdrukking naar buiten toe gaandeweg toenam, terwijl in het tweede geval juist een afname voorkwam. In het eerste geval hebben wij dan ook te doen met een gebied van *lage luchtdrukking*, of *depressie*, in het tweede geval met een gebied van *hooge luchtdrukking*, en wel met een zeer merkwaardig, daar in het middelpunt buitengewoon hooge luchtdrukkingen gevonden werden.

Er zijn in de verdeling der weersverschijnselen in een gebied van hooge luchtdrukking en een depressie zeer groote verschillen, die bij oppervlakkige beschouwing der weerkaarten niet dadelijk in het oog vallen. Het zou ver buiten de grenzen van dit artikel voeren, wanneer ik al die verschillen, die niettemin voor de kennis der weersgesteldheid van onberekenbaar nut zijn, hier ging opsommen. Het is voor de bespreking van het merkwaardige weer in dezen nazomer voldoende te wijzen op het groote verschil tusschen een depressie en een gebied van hooge luchtdrukking, dat gelegen is in het windstelsel. Bij de aandachtige beschouwing van de windpijltjes valt het op, dat om beide middelpunten een algemeene luchtstroom vloeit, bij de depressie tegengesteld aan de beweging van de wijzers van een uurwerk, bij het gebied van hooge luchtdrukking met die beweging mede, zoodat aan de Westzijde van de depressie Noord-Westelijke, uit de zee komende winden waaien en aan dezelfde zijde van het gebied van hooge luchtdrukking Zuid-Oostelijke, die van het vasteland gekomen zijn.

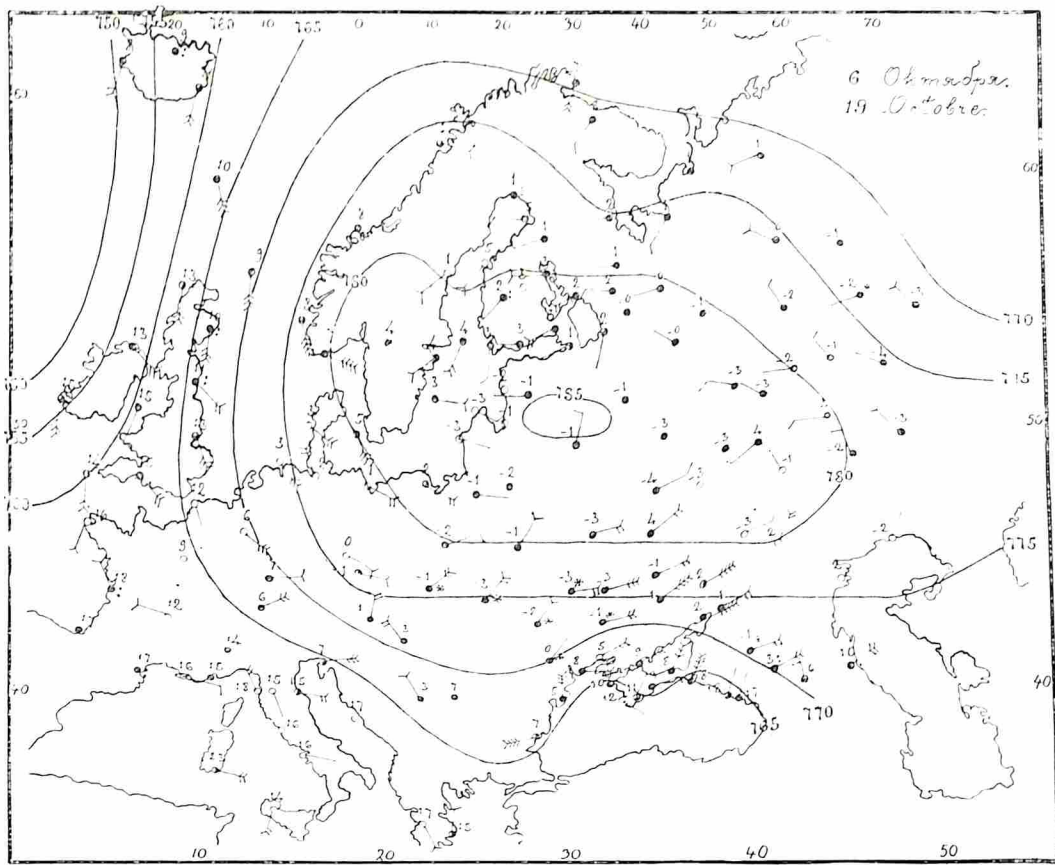
Het weerkaartje van 14 September vertoont een depressie, waarvan de kern ten Zuid-Westen van IJsland schijnt te liggen. Een klein gebied van hooge luchtdrukking ligt boven Zuid-Westelijk Europa. Ik laat nu maar weer aan den lezer over de bijzonderheden van de weersgesteldheid in verschillende landstroken na te gaan. Alleen wil ik opmerkzaam maken op het feit, dat de depressie bij IJsland regenweer veroorzaakt in Schotland, Noorwegen en de eilandengroepen tusschen Schotland en IJsland. Deze depressie kreeg tusschen 14 en 15 September een aanhangsel, een z.g.n. *partieele depressie*, die over het Noorden van Schotland naar het Skagerrak trok, waarbij in Engeland, Ierland en Schotland veel regen viel (hier te lande alleen in het Noordelijk gedeelte).

Het weerkaartje van 14 September geeft ons een voorbeeld van een bepaalde, veel voorkomende verdeling van de luchtdrukking, waarbij in ons land veranderlijk, somtijds regenachtig

Weerkaartje van het Observatorium Nicolaas te St. Petersburg van 14 September 1908, 9 uur 's avonds. De getrokken lijnen zijn isobaren, de pijltjes geven de windrichting aan, zij vliegen met den wind, de veertjes van de schicht de windkracht, hoe meer streepjes, hoe grooter windkracht.

*) 1 dag met 12.7 en 1 dag met 12.2 m.M.

Weerkaartje van het Observatorium Nicolaas te St. Petersburg van 19 October 1908, 9 uur 's avonds. De cirkeltjes geven de bewolking aan, geheel ingevuld beteekent bedekte lucht, gedeeltelijk ingevuld gedeeltelijk bedekt. De ingeschreven cijfers geven de temperatuur aan in graden Celsius.

weer heerscht, dat bij tusschenpoelen echter heel aangenaam kan zijn, vooral in de lentemaanden. In September is deze luchtdrukverdeling minder gunstig voor de weersgesteldheid hier te lande. Zij gaat dan gepaard met koel, veranderlijk weer.

Een geheel andere luchtdrukverdeling vinden wij een maand later. Het kaartje van 19 October vertoont ons een buitengewoon uitgestrekt gebied van hooge luchtdrukking en alle invloed van depressie is, met uitzondering van de Britsche eilanden, uit Europa verdwenen. De weerstoestand in Nederland is dientengevolge geheel anders geworden. Er waait een Zuid-Oostelijke luchtstroom, waarbij het helder en droog is. Het gevolg daarvan is veel warmteverlies gedurende de lange nachten en nog vrij sterke verwarming gedurende de dagen. In Rusland heerscht matige vorst, zooals uit de temperatuercijfers blijkt en de bij ons uit het Zuid-Oosten komende lucht is inderdaad afkomstig uit het koude Oosten, brengt dus temperatuursverlaging mede. In Zuid-Europa heerscht nog zomerwarmte, die met den Zuid-Oostenwind naar de Britsche eilanden wordt overgebracht en aldaar mede zeer warm weer veroorzaakt.

Dit weerkaartje vertoont een andere, zeer karakteristieke verdeling van de luchtdrukking, bij welke in den winter soms zeer strenge vorst voorkomt in West-Europa. Men kan aannemen, dat alleen bij deze luchtdrukverdeling strenge vorst in West-Europa kan voorkomen. Omgekeerd kan men aantoonen, dat de perioden van strenge vorst in Nederland bijna uitsluitend bij een dergelijke verdeling der luchtdrukking voorkwamen, waarbij de hevige winterkoude van Oost-Rusland, waar somtijds temperaturen van 30 — 35 graden onder nul heerschen, naar het Westen worden overgebracht. Men kan zich dat zoo voorstellen, dat een vertrek waarvan ramen en deuren gesloten zijn, ook zonder kunstmatige verwarming in den winter een dragelijke temperatuur kan hebben. Zoodra men echter een venster open zet, dat op het Oosten of Noordoosten ligt, valt een ijskoude luchtstroom naar binnen, die de temperatuur zeer snel doet dalen.

Wij moeten nu niet denken, dat tegenwoordig zulk een algemeene luchtdrukverdeling, als door het weerkaartje van 19 October wordt weergegeven, niet meer voorkomt. Uit niets blijkt,

dat in het klimaatstelsel van Europa en Azië, dat zoodanige veranderingen zijn gekomen. Dat zulk een krachtig gebied van hooge luchtdrukking, zooal het nu is, dat gebied van hooge luchtdrukking en nog altijd is, het zulk een uitbreiding verkrijgen, dat het ook heel West-Europa b. heerscht en zoodat in Januari en Februari het geval is, treedt in West-Europa een periode van strenge vorst in, die den naam van oude wetschen winter volkomen verdient.

Wij moeten nu terugkeeren tot onze weerkaartjes en wel onze aandacht vestigen op dat van 2 October. Wij zien daarop, dat een vrij krachtig gebied van hooge luchtdrukking, waarvan de kern boven Oostenrijk gevonden wordt, zich in Westelijke richting tot over de Britsche eilanden, in Noordelijke richting wel tot den 70sten breedtegraad uitstrekt. Over de Noordzee ligt vermoedelijk een tweede kern en ons land en zijn omgeving ligt midden in het gebied van hooge luchtdrukking. Binnen het gebied, dat door de isobaar van 765 m.M. besloten is, heerscht allerevele zwakke wind, op vele plaatsen (b.v. Parijs, Brussel, Arden, Oostend en v. a.) zelfs windstilte, hier en daar echter vergezeld van morgennevel. Maar het weer is meest zeer mooi en buitengewoon warm. De morgentemperaturen is haast overal in het midden van het gebied van hooge luchtdrukking 13 — 15 graden C hoog en hier te lande steeg de temperatuur den 2den October tot ongeveer 25 graden C. Regen kwam niet voort in onze omgeving.

Doorbladeren wij nu alle weerkaartjes van Nederland van 14 September tot 11 November, dus van 58 dagen, dan zien wij, dat al dien tijd bijna onafgebroken de weerstoestand in ons land onder den invloed stond van een gebied van hooge luchtdrukking, dat eerst behoorde tot het type als op het weerkaartje van 14 September, daarna afwisselend tot de typen van de beide andere kaartjes, maar het meeste tot dat van 19 October.

Bij nader onderzoek blijkt dan, dat de regendagen samen vielen met het voorbijtrekken van zeer kleine, partiële depressies, die voor korten tijd een onderbreking van het mooie weer veroorzaakten.

Dooreen genomen vertoont echter de herfst van 1908 standvastig, droog, helder weer, waarbij eerst hooge temperaturen de overhand hadden en later, geheel in overeenstemming met het naderende koude jaargetijde, lage temperaturen veelvuldiger voorkwamen, waarmee een langzamen overgang tot den winter verkregen werd. In de geschiedenis der meteorologie is deze herfst zeer merkwaardig en uitvoerige beschrijving overwaard. Toch zou er veel meer over gezegd kunnen worden, dan de mij toegestane ruimte veroorlooft en de belangstellende lezer zou ongetwijfeld nog menige vraag wenschen te doen, waarop hij in dit stukje geen antwoord zal vinden. Hij bedenke, dat de weerkunde een zeer veel omvattende wetenschap is, waarvan de hoofdzaken een boekdeel ruim vullen en hij stelle zich daarom voor deze keer tevreden met het weinige, dat in bovenstaande regelen is opgenomen. Wellicht vind ik de gelegenheid later een ander onderwerp te bespreken. CHR. A. C. NELLE.

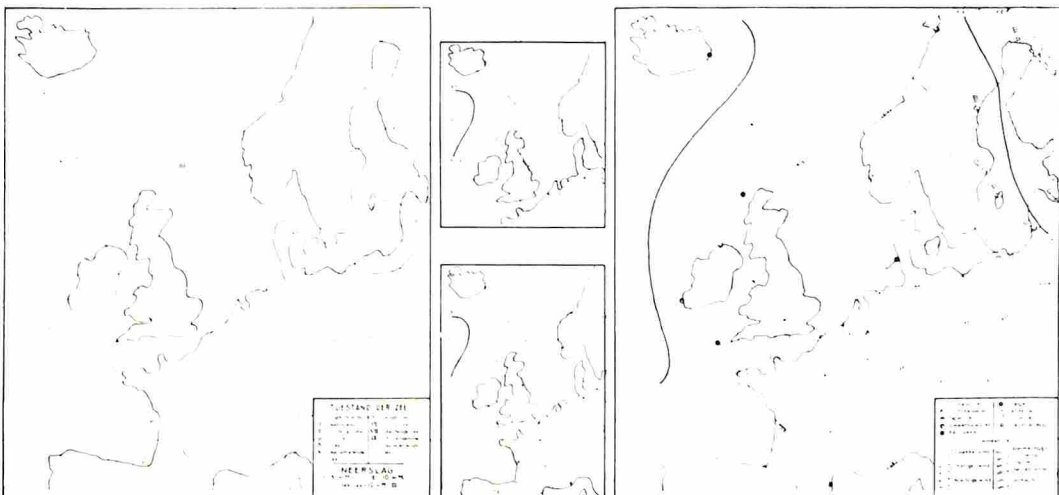
VARIA.

DE KRACHT DER ZEE. Welk een kracht de goltslag heeft, bleek in de vorige week te IJmuiden, schrijft het dagblad „Scheepvaart“: Op den noordpier ablaan stonden vier monierblokken, elk 83,000 K.G. wegende, gereed om in zee gestort te worden ter bescherming van den pier. Van deze blokken, welke met zware kettingen aan elkander waren bevestigd, sloegen twee tegelijk van den pier af. Met ééne zee werd dus een gewicht van 166,000 K.G. in zee geslingerd.

BLOEMEN-OOGEN.

O Duizend bloemenoogen, starrig stralend, ...
 Nu gouden wijzen op een gouden klak,
 Dan blanke ruischhoorn uit blanke marnebloed,
 Dan witte vlinder door blauw luchtuum dwalend,
 Dan zilverbuks des jagers, nimmert talend,
 Het wild gedierte vullend en de vlak,
 Der kost'bre pelzen tot een startscrook,
 Meenemend op den troon, hoog veestlijk pralend,
 Ook zijn het oogen als de veldbladen teer,
 Met droeven of slag en in blauwheid kymend,
 Ook oogen, die vel vuur zijn, zee doen zoer,
 Een pas geslat n'vond erbarmlijk s'bruyend,
 Ook wel kil-str. Tand als een panycroer,
 Maar soms als zand door gouden nevel s'hyndend.

J. WINKLER FRIS.

Weerkaartje van het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut van 2 October 1908, 8 uur v.m. De getrokken lijnen stellen voor: op het kaartje aan de rechterzijde de isobaren, lijnen van gelijk n' barometerstand, op het kaartje aan de linkerzijde, de isothermen, lijnen van gelijken thermometerstand. De kleine kaartjes geven de isobaren om 2 en 7 uur namiddag.